

PEŁNOMOCNICTWO

Komentarz

Małgorzata Balwicka-Szczyrba
Marcin Glicz, Anna Sylwestrzak

KOMENTARZE PROBLEMOWE

PEŁNOMOCNICTWO

Komentarz

Małgorzata Balwicka-Szczyrba
Marcin Glicz, Anna Sylwestrzak

KOMENTARZE PROBLEMOWE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 grudnia 2019 r.

Recenzent

Dr hab. Piotr Zakrzewski, prof. KUL

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choński

Opracowanie redakcyjne

Agata Czuj

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie

Andrzej Gudowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-266-9

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wprowadzenie.....	11
Rozdział I. Przedstawicielstwo.....	15
Art. 95 k.c. [Istota przedstawicielstwa].....	15
Art. 96 k.c. [Źródła umocowania]	30
Rozdział II. Osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa.....	41
Art. 97 k.c. [Osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa].....	41
Rozdział III. Przepisy ogólne o pełnomocnictwie w kodeksie cywilnym	47
Art. 98 k.c. [Pełnomocnictwo ogólne]	47
Art. 99 k.c. [Forma pełnomocnictwa]	60
Art. 100 k.c. [Pełnomocnik o ograniczonej zdolności do czynności prawnych]	68
Art. 101 k.c. [Odwołanie pełnomocnictwa]	76
Art. 102 k.c. [Obowiązek zwrotu dokumentu].....	86
Art. 103 k.c. [<i>Falsus procurator</i>]	88
Art. 104 k.c. [Nieważność jednostronnej czynności prawnej].....	117
Art. 105 k.c. [Osoba, której pełnomocnictwo wygasło]	123
Art. 106 k.c. [Pełnomocnictwo substytucyjne]	130
Art. 107 k.c. [Działanie kilku pełnomocników].....	136
Art. 108 k.c. [Pełnomocnik jako druga strona czynności prawnej].....	140
Art. 109 k.c. [Odpowiednie stosowanie].....	145

Wykaz skrótów

Akty prawne

- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
- k.m. – ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1040 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2019 r. poz. 2086 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
- k.z. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
- p.a.s.c. – ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2224 ze zm.)
- p.o.p.c. – ustawa z 18.07.1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311 ze zm.)

- p.p.m. – ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
- pr. poczt. – ustawa z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 2188 ze zm.)
- pr. przeds. – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2019 r. poz. 1292 ze zm.)
- pr. restr. – ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2019 r. poz. 243 ze zm.)
- pr. spół. – ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1285 ze zm.)
- pr. upad. – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 498 ze zm.)
- pr. weksl. – ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 160)
- p.z.p. – ustawa z 29.01.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1843 ze zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204)
- u.s.m. – ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 845 ze zm.)
- ustawa o KRS – ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1500 ze zm.)
- u.w.l. – ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2019 r. poz. 737 ze zm.)

Periodyki

- EP – Edukacja Prawnicza
- GSP – Gdańskie Studia Prawnicze
- KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
- NP – Nowe Prawo
- NPN – Nowy Przegląd Notarialny
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy

OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	– Państwo i Prawo
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Sp.	– Prawo Spółek
PN	– Przegląd Notarialny
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
St. Praw.	– Studia Prawnicze
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Wprowadzenie

Przedstawicielstwo, jako instytucja prawna służąca przede wszystkim umożliwieniu bądź rozszerzeniu uczestnictwa podmiotów w obrocie prawnym, jest jedną z najpowszechniej wykorzystywanych w praktyce konstrukcji prawa cywilnego. Jego odmianami są przedstawicielstwo ustawowe oraz pełnomocnictwo, w tym – prokura, znajdujące wspólną regulację ogólną w kodeksie cywilnym w przepisach ogólnych o przedstawicielstwie (art. 95–97 k.c.). Ponadto normowane są one rozłącznie: pełnomocnictwo i prokura – w kodeksie cywilnym, w wyodrębnionych rozdziałach działu VI tytułu IV księgi pierwszej, a przedstawicielstwo ustawowe – rozsiane jest w różnych aktach prawnych, dzięki zastosowaniu kryterium łączenia regulacji przedstawicielstwa ustawowego z instytucjami, wobec których pełni ono funkcję służebną. Poza tym występuje wiele przepisów szczególnych wprowadzających na tyle istotne modyfikacje względem ogólnego modelu pełnomocnictwa, że można mówić o wyodrębnieniu szczególnych jego odmian, czego przykładem jest pełnomocnictwo do zawarcia małżeństwa bądź pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Niektóre ze szczegółowych unormowań dotyczących zastępstwa, z uwagi na to, że kreują zastępstwo do dokonania czynności faktycznej, a nie prawnej, stają się przyczyną wątpliwości, czy mamy w nich do czynienia z pełnomocnictwem, czy z rodzajowo inną konstrukcją, która jest tylko do pełnomocnictwa podobna. Przykładem jest pełnomocnictwo pocztowe, które, pomimo swej sugestywnej nazwy, trudno byłoby zakwalifikować jako pełnomocnictwo, przynajmniej w jego ścisłym znaczeniu.

Z uwagi na ząębianie się interesów mocodawcy, pełnomocnika i osób trzecich instytucja pełnomocnictwa rodzi wiele problemów praktycznych, które stały się przedmiotem licznych wypowiedzi w doktrynie i orzecznictwie. Unormowania dotyczące przedstawicielstwa nasuwają bowiem rozmaite wersje interpretacyjne nawet w sprawach tak fundamentalnych jak na przykład sposób udzielenia umocowania czy jego adresat, i daleko jeszcze do ukształtowania się w tym względzie *communis opinio*. Wielość teoretycznych wątpliwości, które wobec konieczności powszechnego stosowania tychże przepisów przekładają się na konkretne problemy praktyki prawniczej, stwarza potrzebę opracowania publikacji porządkującej tę materię, rozstrzygającej wiele z przedstawionych kwestii, a zarazem stwarzającej podręczny materiał, pomocny w pracy prawnika.

Niniejsza publikacja przyjęła formę komentarza problemowego. Stawia sobie za cel dokonanie wykładni materialnoprawnych unormowań dotyczących pełnomocnictwa, połączonej z szerokim omówieniem dotychczasowego dorobku w tym przedmiocie. Z uwagi na rosnące znaczenie obrotu międzynarodowego w płaszczyźnie stosunków prywatnoprawnych, opracowanie wzbogacono nadto o problematykę kolizyjnoprawną. Wkład autorów komentarza, będących pracownikami naukowymi, sprawia, że publikacja ukierunkowana jest nie tylko na zaspokojenie praktycznych potrzeb odbiorcy stosującego prawo; mierza ona bowiem do szczegółowej analizy interpretowanych przepisów, poruszającej również głębsze jej warstwy teoretyczne, w tym zagadnienia dotąd niedostrzeżone – i w tym zakresie nosi znamiona publikacji o charakterze monograficznym.

Rozległość problematyki przedstawicielstwa skłoniła do ograniczenia zakresu opracowania do jednego jej wycinka – pełnomocnictwa w jego warstwie prawnomaterialnej. Dodatkowo, dążąc do szerokiego ujęcia tych zagadnień, przedstawiono unormowania szczególnie dotyczące pełnomocnictwa oraz uzupełniając, z uwagi na dużą doniosłość praktyczną i brak w tej materii szerszych opracowań doktrynalnych, przepisy o pełnomocnictwie pocztowym. Tego rodzaju ujęcie stanowi na polskim rynku wydawniczym nowość, problematyka pełnomocnictwa

nie była bowiem dotąd przedmiotem odrębnego opracowania o charakterze komentarza. Klarowna systematyka komentarza, wyróżniająca w oddzielnych punktach poszczególne zagadnienia, wychodzi naprzeciw oczekiwaniom praktyków, poszukujących szybkiej i jasnej odpowiedzi na nurtujące ich pytania. Publikacja jest adresowana również do przedstawicieli nauki prawa, zadbano bowiem, by wnioski praktyczne znalazły ugruntowanie w teoretycznej konstrukcji omawianych instytucji prawnych.

Gdańsk, 1 grudnia 2019 r.

*Małgorzata Balwicka-Szczyrba
Marcin Glicz
Anna Sylwestrzak*

Rozdział I

Przedstawicielstwo

Art. 95 k.c. [Istota przedstawicielstwa]

§ 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, można dokonać czynności prawnej przez przedstawiciela.

§ 2. Czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego.

I. Istota przedstawicielstwa

1. Szeroko rozumiane **zastępstwo** oznacza działanie w płaszczyźnie cudzego interesu, polegające na działaniu na cudzy rachunek i w cudzym interesie (zastępstwo *sensu largo*), które obejmuje przedstawicielstwo (czyli zastępstwo bezpośrednie), zastępstwo pośrednie, a także dokonywanie za inne osoby czynności faktycznych (zastępstwo faktyczne)¹. Niekiedy

¹ O przeglądzie stanowisk dotyczących zastępstwa zob. P. Widerski, *Pełnomocnictwo w prawie polskim*, Warszawa 2018, s. 29–30. O konstrukcji prawnej zastępstwa – A. Burzak, *Zastępstwo w prawie cywilnym*, Sopot 1995 (praca doktorska niepublikowana); A. Jedliński, M. Jedlińska, *Pojęcie zastępstwa w prawie cywilnym materialnym (artykuł dyskusyjny)*, *Rejent* 2018/1, s. 39–63. Przeciwno tworzeniu nadrzędnej kategorii zastępstwa dla przedstawicielstwa i zastępstwa pośredniego – S. Grzybowski, *System prawa cywilnego*, t. I, *Część ogólna*, Ossolineum 1974, s. 611–612.

przedstawicielstwo wraz z zastępstwem pośrednim obejmuje się łączną nazwą zastępstwa we właściwym tego słowa znaczeniu, w odróżnieniu od innych przypadków działania za inną osobę, które nie polegają na dokonywaniu czynności prawnej². Odnośnie do istoty **przedstawicielstwa** ukształtowały się w dziewiętnastowiecznej doktrynie niemieckiej trzy teorie. Według najstarszej koncepcji, tzw. teorii reprezentowanego, zwanej również teorią fikcji albo teorią podmiotu interesu, znajdującej korzenie w prawie rzymskim, której najwybitniejszym zwolennikiem był Friedrich Carl von Savigny, oświadczenie woli składa reprezentowany, a rola przedstawiciela polega na przeniesieniu i wyrażeniu woli reprezentowanego. Fikcja, na której ta konstrukcja się opiera, oznacza fingowanie, że oświadczenie woli składa reprezentowany, a nie przedstawiciel. Koncepcja ta zaciera granicę między pełnomocnikiem a posłańcem. Kolejna teoria, której zwolennikami byli Rudolf von Ihering i Bernhard Windscheid, tzw. teoria reprezentacji, zwana również teorią reprezentacyjną, zakłada, że to przedstawiciel składa oświadczenie woli w imieniu reprezentowanego, a skutki jego działania powstają w sferze prawnej reprezentowanego; skutki działania zostają zatem oderwane od podmiotu działającego. Natomiast tzw. teoria pośrednia bądź pośrednicząca (zwolennicy: Ludwig Mitteis i A. Lenel) głosi, że przy dokonywaniu czynności prawnej przedstawiciel i reprezentowany działają łącznie, a więc żaden z nich nie działa samodzielnie, a czynność jest wynikiem ich współdziałania. Swym aktem woli przedstawiciel pośredniczy między reprezentowanym a osobą trzecią³. Konstrukcja przedstawicielstwa w prawie polskim została oparta na **teorii reprezentacji**, a jej wyrazem jest treść art. 95 § 2 k.c., zgodnie z którym czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego.

2. Przedstawicielstwo w swej istocie jest instytucją niezależną od źródła, obejmuje bowiem przedstawicielstwo ustawowe oraz pełnomocnictwo, dla których stanowi kategorię nadrzędną. Przedstawicielstwo ustawowe

² M. Pazdan [w:] *System prawa prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2002, s. 455–456.

³ O koncepcjach przedstawicielstwa zob. J. Fabian, *Pełnomocnictwo*, Warszawa 1963, s. 30–36; P. Widerski, *Pełnomocnictwo...*, s. 37–39 i przytoczona tam literatura źródłowa.

oraz pełnomocnictwo, poza odmiennym źródłem, wykazują poza tym wiele doniosłych różnic (zob. komentarz do art. 96 k.c.); w tym miejscu będzie mowa tylko o ich cechach wspólnych, znajdujących zakotwiczenie we wspólnej kategorii przedstawicielstwa. Mianowicie, na podstawie art. 95 i 96 k.c. wyróżnia się charakteryzujące przedstawicielstwo elementy, od których łącznego zaistnienia zależy skuteczność działania przedstawiciela, która polega na dokonaniu czynności na rachunek reprezentowanego w tym sensie, że skutki prawne czynności powstają w sferze prawnej reprezentowanego z chwilą jej dokonania:

- 1) istnienie umocowania po stronie przedstawiciela;
- 2) posiadanie przez przedstawiciela zdolności do reprezentowania;
- 3) dokonanie czynności prawnej przez przedstawiciela w granicach umocowania;
- 4) czynność zostaje dokonana w imieniu innej osoby (reprezentowanego).

Należy zaznaczyć, że przedstawiciel, dokonując czynności prawnej, składa własne, a nie cudze oświadczenie woli, zatem powinien znać jego treść i znaczenie⁴. O umocowaniu – zob. komentarz do art. 96 k.c.; o zdolności do reprezentowania – zob. komentarz do art. 100 k.c.; o granicach umocowania i konsekwencji ich przekroczenia – zob. komentarz do art. 98 i 103–105 k.c.

Od działania w cudzym imieniu należy odróżnić działanie „pod cudzym imieniem”, które ma miejsce w przypadku podawania się osoby dokonującej czynności za inną osobę. W takim przypadku przepisy o przedstawicielstwie nie znajdują zastosowania⁵.

3. Funkcją instytucji przedstawicielstwa jest, po pierwsze, umożliwienie uczestnictwa w obrocie prawnym osobom doznającym ku temu przeszkód prawnych, których zdolność do czynności prawnych jest

⁴ M. Piekarski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Pietrzykowski, Warszawa 1972, s. 231. O różnicy między oświadczeniem pełnomocnika a wypełnieniem dokumentu podpisanego *in blanco* zob. A. Jędrzejewska, *Oświadczenia woli składane za pomocą komputera (w świetle doświadczeń niemieckich)*, PiP 1992/11, s. 73.

⁵ A. Szpunar, *Stanowisko prawne pełnomocnika*, PN 1949/I, s. 73.

Małgorzata Balwicka-Szczyrba – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego; autorka wielu publikacji naukowych z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych – właściciele urzędzeń przesyłowych* (2015).

Marcin Glicz – doktor nauk prawnych, adiunkt w Instytucie Prawa i Administracji Akademii Pomorskiej w Słupsku; autor wielu publikacji naukowych z zakresu prawa handlowego i cywilnego, w tym monografii *Spółka publiczna a spółka akcyjna. Analiza typologiczna* (2018).

Anna Sylwestrzak – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego; autorka wielu publikacji naukowych z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii *Skutki prawne separacji małżonków* (2007) oraz *Użytkowanie. Konstrukcja prawna* (2013).

Publikacja stanowi pierwszy na rynku wydawniczym kompleksowy komentarz do instytucji pełnomocnictwa. Obejmuje nie tylko ogólne unormowania materialnoprawne, w tym dotyczące prokury, lecz także przepisy szczególne oraz uzupełniająco – z uwagi na wysoką doniosłość praktyczną i brak szerszych opracowań doktrynalnych w tym przedmiocie – przepisy o pełnomocnictwie pocztowym. Ze względu na wzrastającą intensywność migracji ludności omówione zostały również normy kolizyjnoprawne.

Komentarz zawiera prezentację i analizę poglądów wyrażonych w doktrynie i orzecznictwie w zakresie pełnomocnictwa. Klarowny język opracowania pozwoli zrozumieć przedstawiane zagadnienia nawet osobie niebędącej prawnikiem.

Książka jest przeznaczona dla prawników praktyków oraz aplikantów zawodów prawniczych. Będzie też pomocna studentom prawa i innym osobom poszukującym informacji na temat pełnomocnictwa.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-187266-9

